

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1950

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ - 38

ΑΘΗΝΑΙ

Ο ΚΟΡΑΗΣ ΑΦΑΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

Κατά την διάρκειαν τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν καὶ μελετῶν τὰς ὁποίας διεξήγαγον εἰς πλείστας ὄσας Δημοσίας, Πανεπιστημιακὰς καὶ ἄλλας Βιβλιοθήκας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐνέτυχόν ποτε ἐπί τινος βιβλίου ἕνα μικρὸν σημείωμα γεγραμμένον διὰ χειρὸς τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, ἡ περιωπὴ καὶ φήμη τοῦ ὁποίου εἶχον προσελκύσει κάποτε τὴν προσοχὴν καὶ μεγάλων Ἀμερικανικῶν προσωπικοτήτων, ὡς τοῦ τρίτου Προέδρου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Θωμᾶ Τζέφφερσον ἠ καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, μετέπειτα δὲ Πρυτάνεως τοῦ Harvard University, Κυβερνήτου τῆς Μασσαχουσέτης, Γερουσιαστοῦ, κλπ. Ἐδουάρδου Ἐβερρεττ. Ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν περισυλλογὴν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν στοιχείων ἀφορῶντων εἰς διαφόρους ἄλλας μελέτας πλέον ἐπειγούσης φύσεως, ἠρκέσθην τότε εἰς τὴν κράτησιν ἀπλῆς σημειώσεως πρὸς διευκόλυνσιν μελλοντικῆς ἐξευρέσεως αὐτοῦ, χρείας τυχούσης.

Ἀπὸ ἐρεύνης εἰς ἔρευναν καὶ ἀπὸ μελέτης εἰς μελέτην παραταθείσας ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοκλήρους, εἶχον λησμονήσει σχεδὸν ἕξ ὀλοκλήρου ὄχι μόνον τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τοῦ περι οὗ ὁ λόγος αὐτογράφου τοῦ Κοραῆ. Αἴφνης, μίαν τῶν ἡμερῶν, γεννηθείσης ἐντός μου τῆς ἐπιθυμίας νὰ τὸ περιεργασθῶ, ἐτέθην εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὡς ἀνωτέρω σχετικῆς σημειώσεως. Καὶ ὅμως, πρὸς μεγάλην δυσανασχέτησίν μου, ἐνδελεχεῖς ἀναψηλαφήσεις τῶν διαφόρων σημειωματαρίων μου ἀπέβησαν ὄλως ἄκαρποι. Εἶχον καταλήξει τότε εἰς τὸ ὀδυνηρὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ πρόχειρος ἐκείνη σημείωσις θὰ εἶχε γίνεи ἐν καιρῷ ἐπὶ λυτοῦ τεμαχίου χάρτου, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ εἶχεν ἀπολεσθεῖ μετέπειτα ἕξ ἀπροσεξίας πρὶν ἢ φροντίσω νὰ τὴν καταχωρίσω ἐπὶ τινος τετραδίου.

Ἐπὶ τὰς συνθήκας ταύτας δὲν ἠδυνάμην βεβαίως νὰ πράξω ἄλλο τι εἰμὴ μόνον ν' ἀποθέσω τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπανευρέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης, εἰς τὴν ὁποίαν, ἄλλωστε, ὄφειλον καὶ τὴν ἀρχικὴν ἀνακάλυψίν του. Ἐχων ὅμως ὑπ' ὄψιν μου τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ρητὸν «σὺν Ἀθηναῖ

καὶ χεῖρα κίνει», ἐπεδόθην εἰς τὴν ἐπανεξέτασιν τῶν ὄσων ἦσαν καὶ πάλιν προσιτωτέρων εἰς ἐμὲ βιβλίων ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων ἐκείνων ἅτινα εἶχα διεξέλθει καθ' ὄλον ἐκείνο τὸ διάστημα, ἐφ' ὅσον βεβαίως μοῦ ἐπέτρεπον αἱ περιστάσεις. Αἱ ἄνευ θετικοῦ τινος ἀποτελέσματος ἀλλεπάλληλοι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐνέργειαι, ἅς ἐπανελάμβανον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μετὰ μεγαλειτέρας ἐκάστοτε ἀδημονίας, μοῦ εἶχαν δώσει, ἐν τέλει, νὰ ἐννοήσω πόσον δυσκόλως προσμειδῶ ἐκ δευτέρου ἡ τύχη εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες δὲν ἔχουν τὴν πρόνοιαν νὰ κάμουν πλήρη χρῆσιν τῆς πρώτης παρουσιαζομένης εὐκαιρίας.

Ἐφ' ὧ καὶ ἔκρινα περιττὸν νὰ συνεχίσω τὰς ματαίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου «ἀνασκαφάς».

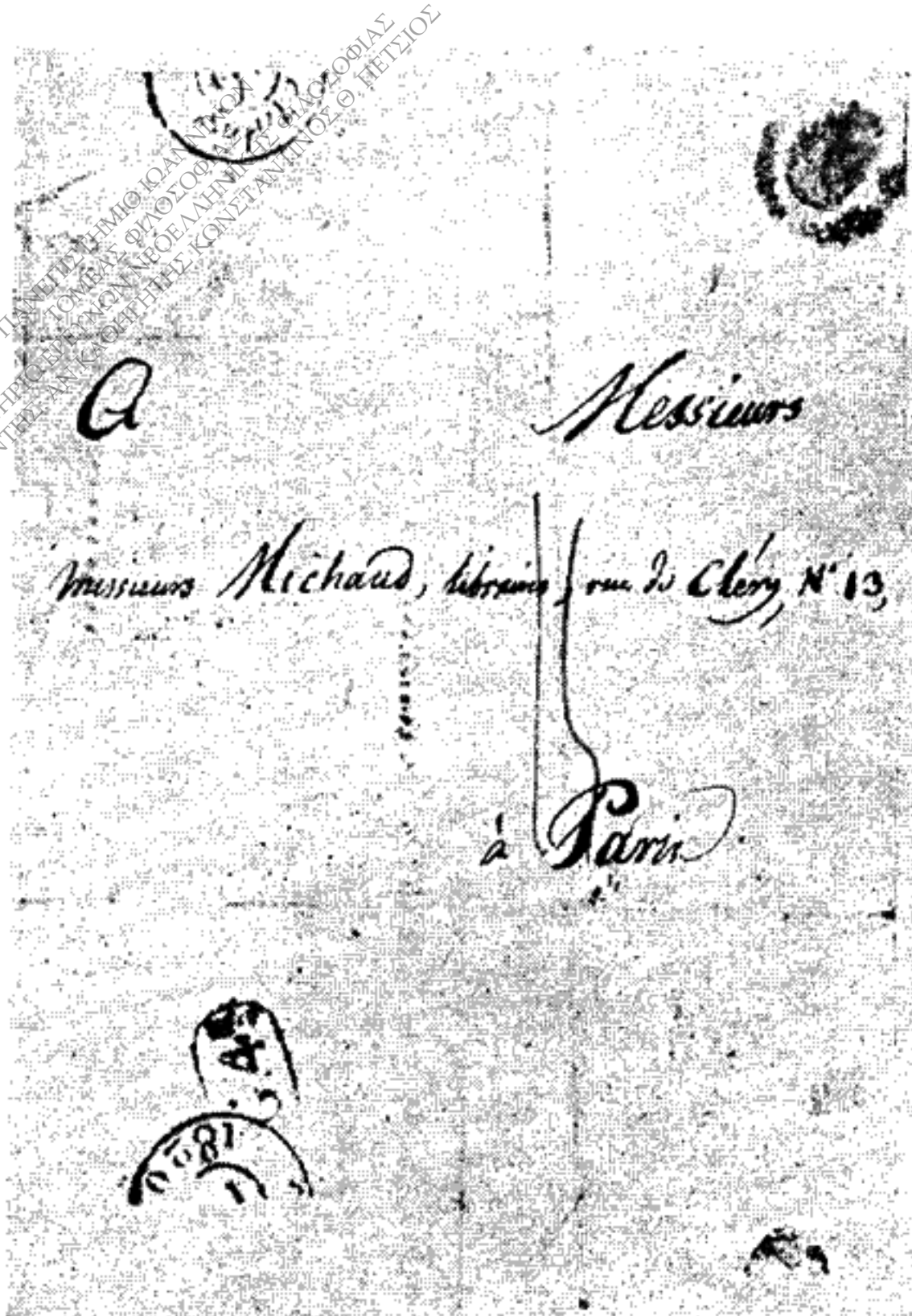
Ἄλλ' ὧ τοῦ θαύματος! Ἀσχολούμενος πέρυσι μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν μιᾶς μελέτης περὶ τῆς γενετήρας μου Σιατίστης, ἡ ὁποία θέλει δημοσιευθεῖ εἰς τὸ περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσω τὴν ὑπαρξίν δύο τύπων τοῦ ὀνόματος αὐτῆς. Πρὸς καλλιτέραν διευκρίνισιν τοῦ πράγματος, ἐσκέφθην ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ συμβουλευθῶ καὶ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ περιώνυμου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μελετίου τοῦ Ἡπειρώτου. Ἀντίτυπον τῆς β' ἐκδόσεως τοῦ περισπουδάστου τούτου ἔργου, τὴν ὁποίαν ἐπεμελήθη ὁ Ἄνθιμος Γαζής, ἀνεῦρον, κατὰ καλὴν συγκυρίαν, ἐν τῇ Κεντρικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Νέας Ὑόρκης ὑπὸ στοιχεῖα: ΚΑΝ. Αὐτόθι τότε—πρὸς μεγάλην ἐκπληξίν μου, ἅμα καὶ ἀνομολόγητον χαρὰν—εἰς ἐπίμετρον τῶν ζητουμένων στοιχείων, ἐπανεῦρον εἰς τὸν α' τόμον καὶ τὸ περι οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος αὐτόγραφον τοῦ Κοραῆ, τὸ ὁποῖον—τολμῶ νὰ πιστεύσω—ἀνοίγει νέαν, ὄλως ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, πτυχὴν τῆς πολυσχιδοῦς δράσεως τοῦ σοφοῦ ἀνδρός.

Προσεκτικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐνταῦθα δημοσιευομένου πανομοιοτύπου, ἐν ἀντιπαραβολῇ καὶ μὲ ἄλλα χειρόγραφα τοῦ Κοραῆ, δεικνύει πράγματι ἀνυπόγραφον σημείωμα αὐτοῦ εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μελετίου.

Ἀπὸ τὴν μικράν, πάλιν, σημείωσιν, ἢ ὅποια εἶναι γεγραμμένη δι' ἄλλης χειρὸς εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν μέρος τοῦ σημειώματος, προκύπτει ὅτι τοῦτο ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Κοραΐ εἰς ἀπάντησιν σχετικῆς αἰτήσεως.

Ἄλλὰ πότε καὶ πρὸς χάριν τίνος ἐγένετο ἡ πράξις αὕτη; Εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς

λων συγγραφέων κλπ., οἱ ὅποιοι ἐξέδιδον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν περίφημον *Biographie Universelle*, ἓνα εἶδος Παγκοσμίου Ἐγκυκλοπαιδείας μὲ πλήρες ἐπιτελεῖον συνεργατῶν ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς. Προχωροῦσης τῆς α' ἐκδόσεως, ἡ ὅλη σειρά τῆς ὁποίας ἀπετελέσθη ἐκ 52 τόμων (1811—1828) καὶ ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζαν εἰς τὸ

Ἡ διεύθυνσις ἐπὶ τοῦ φακέλλου τοῦ σημειώματος τοῦ Κοραΐ

ἀπορίας ταύτης μεγάλως μᾶς βοηθεῖ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ χαρτου, τὸ ὅποιον, μετὰ τὴν δίπλωσίν του, ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν Κοραΐν ὡς φάκελλος, φαίνεται ἀκόμη εὐκρινῶς τὸ ἔτος 1820 ἐπὶ τῆς σφραγίδος τοῦ ταχυδρομείου, ὡς καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν παραληπτῶν, ἔχουσα οὕτως:

Πρόκειται ἀσφαλῶς ἑνταῦθα περὶ τῶν ἀδελφῶν Μισώ, ἧτοι τοῦ Joseph-François Michaud (1767—1839) καὶ τοῦ Louis-Gabriel Michaud (1773—1852), διακεκριμένων Γάλ-

γράμμα Μ, ἡ φαίνεται ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Μισώ ὑπέβσαν εἰς τὸν Κοραΐν τὴν παράκλησιν διὰ βιογραφικὰς περὶ τοῦ Μελετίου πληροφορίας μὲ ἀποτέλεσμα ν' ἀποστείλῃ οὗτος τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης.

Ὅτι τὸ βιογραφικὸν τοῦτο σημείωμα ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις εἰς τὸν ὁμογενῆ μας Νικολόπουλον, ὅστις φέρεται ὡς συντάκτης τοῦ περὶ Μελετίου ἀρθρου τῆς ἐν λόγῳ Ἐγκυκλοπαιδείας, οὐδεμίαν χωρεῖ ἀμφιβολία. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης πρὸς τοῖς

ἄλλοις συνηγορεῖ λίαν εὐγλώττως καὶ ἡ ἀκόλουθος περικοπή, ἢ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Μελέτιος διηύθυνε

traité d' astronomie, encore inédit, et dont feu Clavier possédait une copie que lui avait donnée le docteur Coray». Ἀπλῆ

Messieurs,

La notice que vous devez sur Meletius se trouve à la tête de sa géographie, imprimée pour la première fois, in 8° à Venise en 1728, et réimpression publiée pour la seconde fois dans la même ville en la vol. grand 8° dans la même ville en 1807 par Anthime Gaza, avec quelques notes.

Dans cette notice on trouve qu'il étoit de Janina, qu'il y avoit fait ses premières études qu'il professa ensuite à Venise. Ces études étoient la Philologie, le Mathématiques, la Médecine et la Médecine.

Antérieur à sa patrie et y professa dans le gymnase de cette ville.

L'année de sa naissance n'est point marquée. On le nomme en 1692 Archevêque d'Arta en la Naupactus (aujourd'hui dévastée). Il mourut à Venise pendant quelque temps qu'il avoit pour professeur de grec, le biographe avoue tout embrouillé. On y voit seulement qu'en 1703 il fut nommé Archevêque d'Albanie, et il resta pendant environ 11 ans. La date de sa mort n'est pas non plus exprimée [Je présume qu'elle doit avoir eu lieu en 1715.]

Ses ouvrages, selon le Biographe, sont:

- la Géographie [l'original est en grec moderne.]
- Histoire ecclésiastique. [J'ignore si l'original en grec ancien a jamais été publié; nous en avons la traduction en grec moderne, imprimée à Venise en Autriche en 1783 en 3 vol. in 8°.]
- Discours Historiques, imprimés en volée après sa mort, selon le biographe.
- l'Astronomie [Je la vois inédite. M. Coray en possédoit une copie qu'il a donnée à feu M. Clavier.]

J'ai voulu par le temps le mettre au net en barbouillage, j'ai essayé de m'en excuser.

J'ai l'honneur de vous saluer.

Anthime Gaza n'a rien ajouté à la vie de Meletius.

Σημείωμα τοῦ Κοραῆ περὶ τοῦ γεωγράφου Μελετίου

τὴν Σχολὴν Ἐπιφανίου ἐν Ἰωαννίνοις, εἰδος Κολλεγίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: «C'est dans ce collège que Meletius composa un

παραβολὴ δεικνύει ὅτι τὰ ἴδια ἀκριβῶς διαλαμβάνονται καὶ εἰς τὸ χειρόγραφον σημείωμα τοῦ Κοραῆ, εἰς τὴν παροιμιώδη με-

E. P. ... IΩΑΝΝΙΝΑ 2008

τριοφροσύνην τῆς τοῦ ὁποίου θὰ ὀφείλεται καὶ ἡ παράλειψις νὰ καταχωρισθῇ εἰς τὴν α' ἔκδοσιν τῆς Biographie Universelle σχετικὸν μὲ τὴν προσωπικότητά του ἄρθρον *.

* *

Διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἤδη πῶς καὶ πότε τὸ χειρόγραφον τοῦτο σημείωμα τοῦ Κοραῆ ἔλαβε τὴν ἀγούσαν πρὸς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς ὁποίας ἔσχεν ἡ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου περιπετείας. Τὸν μίτον τῆς διαλευκάνσεως καὶ τοῦ σπουδαίου τούτου σημείου παρέσχεν εἰς ἡμᾶς ἓνα ἄλλο μικρότερον σημείωμα εἰς τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν, ὅπερ εἶναι ὡσαύτως ἐπικολλημένον εἰς τὸν α' τόμον τῆς Γεωγραφίας τοῦ Μελετίου καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ἐν Ἑλληνικῇ μεταφράσει ὡς ἑξῆς: «Στέλλω τῷ κ. Walckenaer μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν καὶ τῶν φιλοφρονήσεών μου τὰ ἔργα Child Harold τοῦ Βύρωνος καὶ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Μελετίου. Ἐχῶ εἰσέτι τὸν 2ον τόμον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ἐν ὠραίον, ἀλλὰ πολὺ ἐφθαρμένον ἐπίγραμμα. Β»⁹.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῖος εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ τελευταίου τούτου σημειώματος, τὸ ὁποῖον, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ τοιούτου τοῦ Κοραῆ, εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ ἔγγράμμῳ χάρτου, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι πρὶν ἢ γίνῃ κτῆμα τῆς Κεντρικῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Νέας Ὑόρκης ἢ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου ἀπετέλει μέρος τῆς ἰδιωτικῆς βιβλιοθήκης τοῦ βαρῶνου Charles-Athanase Walckenaer (1771—1852), διαρκοῦς Γραμματέως τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιγραφῶν καὶ Γραμμάτων, Διευθυντοῦ τοῦ τμήματος τῶν Γεωγραφικῶν χαρτῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης, ἀξιωματοῦχου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς καὶ ἐκ περιτροπῆς λογοτέχνου, φυσιολόγου, βιογράφου καὶ γεωγράφου¹⁰.

Εἰς τὸν ὀγκῶδη κατάλογον τῆς ἰδιωτικῆς βιβλιοθήκης τοῦ εὐπατρίδου τούτου Γαλάτου, ὅστις ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἄλλων βιβλίων καὶ χαρτῶν, τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται εἰς τὸν σεβαστὸν ἀριθμὸν 6539, καταλέγεται καὶ ἡ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου ὑπὸ αὐξόντα ἀριθμὸν 2508. Αὐτόθι μάλιστα—τοῦθ' ὅπερ εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότερον—κάτωθι τοῦ ὀνόματος τοῦ συγγραφέως, τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου, κλπ. εἶναι καταχωρισμένη διὰ μικροτέρων τυπογραφικῶν στοιχείων καὶ ἡ ἑξῆς δήλωσις: «en tête cet exemplaire se trouve une note sur Meletius de la main de Coray». Εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ ἀντιτύπου τοῦ καταλόγου τούτου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἐν τῇ Κεντρικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Νέας Ὑόρκης ὑπὸ στοιχεῖα * GO, ἀναγινώσκομεν τὴν ἑξῆς χειρόγραφον ἀφιέρωσιν: «Monsieur J. G. Cogswell— de la part de son très de-

voué serviteur—Hector Bossange. Paris, le 14 Janvier 1853».

Ὁ τελευταῖος εἶναι βεβαίως ὁ γνωστὸς βιβλιοπώλης ἢ μᾶλλον— διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν ἣν ἠρέσκετο ὁ ἴδιος νὰ μεταχειρίζεται διὰ τὸν ἑαυτὸν του— «Libraire et Commissionnaire pour l' étranger» τῶν Παρισίων Ἐκτωρ Βοσάγγιος, ὁ δὲ παραλήπτης τοῦ δωρηθέντος καταλόγου εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ μεγαλοπράγμων Ἀμερικανὸς φίλος καὶ συμμαθητὴς τοῦ προμνημονευθέντος Ἐδουάρδου Ἐβερεττ¹¹ ἐν τῷ Γερμανικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης Joseph Green Cogswell, τοῦ ὁποίου ἡ συμβολὴ εἰς τὴν προώθησιν τῶν Γραμμάτων ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις ὑπῆρξεν ἀξιολογωτάτη¹². Εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ἐκ Γερμανίας μεταναστεύσαντα, πτωχότατον πρότερον, ἀλλὰ βαθύπλουτον καταστάντα μετὰ ταῦτα ἔμπορον γουναρικῶν ἐν Νέα Ὑόρκῃ John Jacob Astor¹³ τὴν λαμπρὰν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως ἀξιοπρεποῦς αὐτόθι Βιβλιοθήκης, τῆς ὁποίας κατέστη καὶ ὁ πρῶτος διευθυντῆς (1849—1861). Ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην ὁ ἀοίδιμος Cogswell ἔκαμεν ἐπανειλημμένα ταξίδια εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς ἀγορὰν καταλλήλων βιβλίων.

Ἀπὸ ἐπίσημον ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποβάλει οὗτος ἐν καιρῷ εἰς τὰς οἰκείας ἀρχάς, πληροφοροῦμεθα ὅτι τοὺς μῆνας Δεκέμβριον τοῦ 1852 καὶ Ἰανουάριον, Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον τοῦ 1853 ὁ Cogswell διήλθεν ἐν Εὐρώπῃ μετὰ τὸν Λονδίνου, Παρισίων, Βρυξελλῶν, Ἀμβούργου, Βερολίνου κλπ. πρὸς τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν¹⁴. Δίκαιον εἶναι, ὅθεν, νὰ δεχθῶμεν, ὅτι μετὰ τῶν 25 χιλ. τόμων, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἀγοράσει τὴν φορὰν ταύτην διὰ λογαριασμὸν τῆς Βιβλιοθήκης Astor, καταλέγεται καὶ ἡ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ὑπῆρχεν ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία περὶ τούτου, αὕτη διασκεδάζεται τελείως ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐντύπων τῆς Βιβλιοθήκης Astor, τὸν ὁποῖον ἤρchiσε νὰ καταρτίσῃ αὐτὸς οὗτος ὁ Cogswell κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὸν ὁποῖον ἀποπεράτωσε τὰ τέλη τοῦ 1855¹⁵, ὑπάρχει καταχωρισμένον καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο: «Meletius Ath. Geography Ancient and Modern, in Modern Greek, ed. Gaze. 4 vols. 8, Venice, 1807»¹⁶.

Αὐτός, λοιπόν, εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου, ὡς καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπικολλημένον ἰδιόγραφον σημείωμα τοῦ Κοραῆ, διέπλευσαν τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν διὰ νὰ καταστοῦν πολῦτιμον κτῆμα τῆς Βιβλιοθήκης Astor. Αὕτη συγχωνευθεῖσα ἀργότερον μετὰ τῶν Βιβλιοθηκῶν Lenox καὶ Tilden, ὡς καὶ ἄλλων μικροτέρων τοιούτων, ἀπετέλεσαν ἀπὸ κοινού τὴν σημερινὴν κραταιὰν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην

τῆς Νέας Ὑόρκης μὲ ὑπερεξήκοντα τμήματα¹⁸ καὶ μὲ 5 ἑκατομμύρια τόμους,¹⁹ εἰς

Νέα Ὑόρκη, Ἀπρίλιος 1950

τὴν ὁποῖαν ὁ ὑποφαινόμενος ὀφείλει χάριτας πολλάς.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΡΓ. ΤΟΖΗΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ Κ Α Ι Π Α Ρ Α Π Ο Μ Π Α Ι

1. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Θωμᾶ Τζέφφερσον, ὅπερ μετεβιβάσθη ὑπὸ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀμερικῆς, εὐρίσκονται τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῆ γεγραμμέναι ἐκ Παρισίων εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, ὡς καὶ μία ἑκτενὴς τοιαύτη τοῦ Τζέφφερσον πρὸς τὸν Κοραῆν, διὰ τῆς ὁποίας γνωρίζει τὴν λήψιν τῶν Greek classics, τὰ ὅποια εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ τοῦ στείλῃ, ὁμιλεῖ περὶ τῆς Ἀμερικανικῆς συμπαθείας πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα καὶ ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τὰς ζητηθείσας ἐπὶ πολιτικῶν ζητημάτων ἀπόψεις του. Ἡ πρώτη τῶν ἐπιστολῶν ὑπὸ ἡμ. 10ης Ἰουλίου 1823 διὰ τῆς ὁποίας ὁ Κοραῆς ἐσυνώδευσε τὴν ἀποστολὴν τῶν Greek Classics, ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Jefferson ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ δευτέρα ὑπὸ ἡμ. 28ης Δεκ. 1823 εἶναι εὐχαριστήριος διὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω ἀπάντησιν καὶ ἡ τρίτη ὑπὸ ἡμ. 30ης Ἰανουαρίου 1825 στρέφεται περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Μνεῖα ὄλων τούτων γίνεται εἰς τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ ἐν λόγῳ Ὑπουργείου «Bulletin of the Bureau of Rolls and Library of the Department of State» Ἀριθ. 6 (July 1894) σελ. 97 καὶ Ἀριθ. 8 (November 1894) σελ. 128. Πρβλ. καὶ Stephen Chaconas, «Jefferson-Korais Correspondence» εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Journal of Modern History», Τόμ. XIV (1942).

2. Ἀπὸ τὸ 28ον μέρος μιᾶς σειρᾶς ἀρθρῶν τὰ ὅποια ἐδημοσίευσεν ὁ Ἐβερρεττ κατὰ τὸ 1859 ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «New York Ledger» ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «The Mount Vernon Papers» μεταφέρομεν ἐνταῦθα ἐν Ἑλληνικῇ μεταφράσει τὴν ἀκόλουθον περικοπήν, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ περὶ τῶν διαμειφθέντων κατὰ τὴν δευτέραν συνάντησίν του μετὰ τοῦ Κοραῆ ἐν Παρισίοις τῷ 1818: «Ἐπιωφελήθη τῆς παρουσιασθείσης εὐκαιρίας ὅπως ἐπισκεφθῶ μερικὸς φίλους, τὴν συναναστροφὴν τῶν ὁποίων εἶχα ἀπολαύσει κατὰ τὸν προηγούμενον χειμῶνα, καὶ ἰδίως τὸν περικλεῆ Κοραῆν, τὸν πλέον εὐρυμαθῆ καὶ σοφόν, ὡς μοῦ φαίνεται, τῶν λογίων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ δευτέρον οὐδενὸς τῶν υἱῶν τῆς εἰς ὑπηρεσίας αὐτῆς προσέφερον ἵνα προλειάνῃ τὸ ἔδαφος πρὸς ἀπελευθερώσιν τῆς. Ἐχὼν κατὰ νοῦν νὰ κάμω ἓνα ταξίδι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπεδίωξα ἀνυπομόνως τὴν γνωριμίαν του ἅμα τῇ ἀφίξει μου εἰς Παρισίους κατὰ τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1817, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκαλλιέργησα ἐπιμελῶς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀκοιουθῆσαντος χειμῶνος. Ἦτο τότε ἐβδομηκοντούτης καὶ μᾶλλον ἐπισφαλοῦς ὑγείας, ἀλλὰ

κύριος τῶν προσόντων του. Αἱ μετ' αὐτοῦ συνδιαλέξεις μου κατὰ τὰς συχνὰς μας συνεντεύξεις διέτριβον φυσικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ ζητημάτων, αἵτινα ἦσαν ὑπέρτατα εἰς τὸν νοῦν ἀμφοτέρων—τὴν ἀρχαίαν φιλολογίαν τῆς πατρίδος του, τὴν κατάστασιν καὶ τὸ μέλλον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ τὰς ἐλπίδας περὶ τῆς ἀναγεννήσεώς της—ἀλλ' εἶχε γνωρίσει τὸν κόσμον πολὺ καλά. Ἦτο κάτοχος τῶν κυριωτέρων γλωσσῶν τῆς νεωτέρας Εὐρώπης, ἀνεγίνωσκε γενικῶς πολὺ καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἐκ τῆς παρτυρητικότητος καὶ τῶν βιβλίων ταμεῖον διαφόρων χρησίμων γνώσεων, τὸ ὅποιον σπανίως εἶδον ἐξισούμενον. Ἦτο ἀρκετὰ καλὸς νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐπισκέψεών μου—καλωσορίζοντάς με δι' ἐνὸς καλοκαυθου μειδιάματος, ἀκόμη καὶ καθ' ὃν χρόνον ὑπέφερον ἀπὸ ἰσχυρὸν πόνον—καὶ οὐδέποτε ἔφευγα χωρὶς νὰ εἶχα ἀκούσει κατὶ τὸ ἀξιὸν μνήμης καὶ χωρὶς νὰ εἶχα μάθει κατὶ τὸ ὅποιον δὲν ἐγνώριζα πρὶν...» Βλ. συνέχειαν εἰς πραγματείαν τοῦ George, Soulis, «Adamantios Korais and Edward Everett», ἡ ὁποία δημοσιεύεται κατ' αὐτὰς εἰς τὸ τιμητικὸν ἀφιέρωμα τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Merlier.

3. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς προμετωπίδος τῶν κατὰ τὸ 1820-21 ἐκδοθέντων τόμων τῆς Biographie Universelle δίδεται ἡ αὐτὴ ὡς καὶ ἐν τῷ πανομοιότητῳ διεύθυνσις μὲ μιαν μικρὰν διαφορὰν, ὅτι, ἀντὶ ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν, δίδεται μόνον τὸ ὄνομα τοῦ ἐνός: «A Paris—Chez L. G. Michaud—Libraire—Editeur, Rue de Cléry, No 13». Περαιτέρω ἔρευνα τοῦ ἀρχείου τῶν ἀδελφῶν Μισώ δυνατὸν νὰ φέρῃ εἰς φῶς καὶ ἄλλα παρόμοια αὐτόγραφα τοῦ Κοραῆ, ὅποτε ἡ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς συνεργασία αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐν λόγῳ Ἐγκυκλοπαιδείας θέλει προσλάβει ἐτι μεγαλειτέραν σημασίαν.

4. Διὰ τὴν ἀκρίβειαν, ὁ 28ος τόμος, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται τὸ περὶ Μελετίου ἀρθρον, ἐξεδόθη τῷ 1821.

5. Πρόκειται περὶ τοῦ Κων/νου Νικολοπούλου ὑπηρετοῦντος τότε εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἧς μέλος ἦτο καὶ ὁ Joseph-François Michaud. Δίκαιον εἶναι νὰ παρατηρηθῇ ἐνταῦθα ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀρθρον ἐπηύξησεν οὗτος καὶ δι' ἄλλων στοιχείων ἐκ διαφόρων ἄλλων πηγῶν. Ὁ ἴδιος φέρεται ὡς συντάκτης τῶν περὶ Ρήγα τοῦ Θεσσαλοῦ καὶ Ζαλὺκῃ τοῦ Θεσσαλονικέως ἀρθρῶν.

6. Βλ. Biographie Universelle Τόμ. 28ος

(1821) σελ. 200 ἐξ. Εἰς τὴν β' ἐκδοσιν (1843-1865) ἡ φράσις σταματᾷ εἰς τὴν λέξιν *astrologie* προφανῶς, διότι εἶχεν ἐκλείψει ἤδη καὶ ὁ Κοραῆς. Εἰς τὸν πανηγυρικόν, ὃν ἐξεφώνησεν ὁ κ. Ἀμαντος ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς α' ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους, ἀνεμνήσθη καὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι κάποτε «ὁ Clavier ἐπῆρε τὸν Κοραῆ δύο φορές εἰς τὸ κτήμα του εἰς τὸ Nozaye πλησίον τοῦ Nemours, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν σιερέωσιν τῆς υἱείας του» (βλ. «Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» Τόμ. 8ος (1933) Μέρους Γ' (Λόγοι) σελ. 13—14).

7. Λίαν χαρακτηριστικὴ τῆς μετριοφροσύνης του εἶναι καὶ ἡ ἀπόρριψις τῆς αἰτήσεως τῶν Κυδωνιέων ὅπως τοὺς στείλει μίαν προσωπογραφίαν του μετὰ τὴν παρατήρησιν ὅτι τοιοῦτων τιμῶν ἀξιοὶ εἶναι μόνον οἱ μεγάλοι ἄνδρες (βλ. Ἀνδρέου Ζ. Μάμουκα «Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Τὰ μετὰ θάνατον εὑρεθέντα συγγράμματα», ἐν Ἀθήναις 1881 Τόμ. Α' σελ. 145—147). Εἰς τοιαύτην τινὰ αἰτίαν ὀφείλεται ἴσως καὶ ἡ παρείσφρησις μερικῶν ἀνακριβειῶν εἰς τὸ περὶ αὐτοῦ ἄρθρον, ὅπερ ἐδημοσιεύθη κατὰ τὸ 1822 εἰς ἄλλην Ἐγκυκλοπαιδείαν «*Biographie Nouvelle Contemporaine*» καὶ τὰς ὁποίας εὑρέθη ἀργότερον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐλέγξῃ εἰς τὴν «*Αὐτοβιογραφίαν*» του.

8. Τὴν ἔλλειψιν ἐκείνην ἀνεπλήρωσε κατὰ τὴν β' ἐκδοσιν τῆς *Biographie Universelle* ὁ Ἑλβετὸς ἑλληνιστὴς G. R. L. De Sinner διὰ τῆς καταχωρίσεως διεξοδικωτάτου περὶ Κοραῆ ἄρθρου (βλ. 9ον τόμον (1852) σελ. 171-180). Ὁ Sinner, ὡς γνωστὸν, ἐπεμελήθη καὶ λαμπρᾶς ἐκδόσεως τῶν «*Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου*», ἐν τῇ ὁποίᾳ κατεχώρισε τὰς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκδοτῶν καὶ μάλιστα τοῦ Κοραῆ διορθώσεις (Πρβλ. Μάμουκα, ἐνθ. ἀν. σελ. 1β'—1γ').

9. Δυσκολωτάτη, ἂν ὄχι παντελῶς ἀδύνατος, εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ταυτότητος τοῦ συγγραφέως τῆς σημειώσεως ταύτης. Ὑποψιάσθη μὴπως εἶναι ὁ πατὴρ τῆς Ἀμερικανικῆς ἱστορίας George Bancroft, ἀλλ' ἀντιπαραβολὴ μετὰ ἄλλα ἐγγράφα τοῦ Bancroft, ἅτινα φυλάσσονται ἐν τῷ τμήματι χειρογράφων τῆς Κεντρικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Νέας Ὑόρκης, δὲν μετ' ἐπείσαν ἀπολύτως.

10. Καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν εἰς τὸν πρόλογον τοῦ τελευταίου τόμου τῆς *Biographie Universelle* (1828), ὁ Walckenaer διετελέσε συνεργάτης αὐτῆς εἰς τὸ τμήμα τῆς Γεωγραφίας. Πρβλ. καὶ Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν λ. Βαλκενέρ.

11. Βλ. «*Catalogue des Livres et Cartes Geographiques de la Bibliothèque de Feu. M. le Baron Walckenaer*» Paris 1853 σ. 204.

12. Κατόπιν τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν,

τὰς ὁποίας εἶχε λάβει παρὰ τοῦ Κοραῆ πρὸς διάφορα σημαίνοντα πρόσωπα τῆς Ἑλλάδος, ὁ θερμουργὸς οὗτος Ἀμερικανὸς φιλέλληνας ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ κατὰ τὸ 1819 τὴν διακαῆ ἐπιθυμίαν του ὅπως ἐπισκεφθῇ «τὴν γενέτειραν τῆς φιλολογίας, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς τέχνης» (βλ. George Soulis «*American Travellers in Greece Before 1821*» εἰς τὸ ἐν Σικάγῳ ἐκδιδόμενον περιοδικόν «*Athene*» Τόμος X (1949) Τεύχη 1 καὶ 2). Εἰς τὸ χειρόγραφον ἡμερολόγιόν του, ὅπερ φυλάσσεται νῦν εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Massachusetts Historical Society ἐν Βοστώνῃ, ἀπαντᾷ καὶ πάλιν ἡ ἀκόλουθος περιχοπὴ, συμπληρωματικὴ ἐκείνης, ἣν διελάβομεν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἀνωτέρω σημειώσιν μας: «Εἰς Παρισίους τότε κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1817-8 κατέβαλον τὴν πλέον σοβαρὰν προσπάθειαν ὅπως κατατοπισθῶ ἀρκούντως μετὰ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς περιηγήσεως τῆς χώρας. Ἦτο τιμὴ μου νὰ χαίρω τῆς φιλίας τοῦ ἀξιοτίμου Κοραῆ, ὅστις ἴσταται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὄχι μόνον τῶν πολυμαθῶν συμπατριωτῶν του, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τῆς Εὐρώπης. Καθ' ὑπόδειξιν του προσέλαβον ὡς τακτικὸν διδάσκαλόν μου ἓνα νεαρὸν Κωνσταντινουπολίτην, σπουδάζοντα τότε ἐν Παρισίοις, πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀπλοελληνικῆς. Ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ τελευταίου ἔκαμνα μεταφράσεις εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἀπὸ σκοποῦ παρακαλῶντας τον νὰ με συνηθίσῃ εἰς τὴν χρῆσιν τῆς κοινῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ μᾶλλον, παρὰ εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ τεχνικὴν τοιαύτην, ἧς εἰσηγεῖτο ὁ Κοραῆς οὐχὶ ἀνευ ἀντιρρήσεως ἐκ μέρους ἀρχεῖων πολυμαθῶν συμπατριωτῶν του. Εἶχον ἐπίσης ἐν Παρισίοις τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθῆσω μερικὰ μαθήματα ἅτινα παρέδιδεν ὁ ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης κ. Hase εἰς τὸ ἀριστον ἐκεῖνο ἴδρυμα, τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν». Περὶ τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ τελευταίου καὶ τοῦ Κοραῆ βλ. ἐμπεριστατωμένην μελέτην τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Καλιτσουνάκι εἰς «*Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*», Τόμος 8ος (1933), Μέρους Γ' (Λόγοι) σελ. 49 κ.ἐξ.

13. Βλ. «*Dictionary of American Biography*» Τόμ. 4ος (1930) σελ. 273-4, ὡς καὶ τὰς αὐτόθι δημοσιευόμενας πηγὰς. Εἰς ταύτας προσθέτομεν καὶ τοῦ Orin William Long «*Literary Pioneers-Early American Explorers of European Culture*» Cambridge, Mass, Harvard University Press, 1936. Ἐκτὸς τοῦ Cogswell ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται καὶ περὶ ἄλλων ἐπιφανῶν Ἀμερικανῶν γευθέντων Εὐρωπαϊκῆς παιδείας, ἦτοι τοῦ Edward Everett, George Ticknor, George Bancroft, Henry Wadsworth Longfellow καὶ John Lothrop Motley.

14. Τὸν μεγάλθυμον τοῦτον εὐεργέτην εἶχε γνωρίσει ὁ Cogswell ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ κατὰ τὸ 1836-8 ἐκ συστάσεως τοῦ μεγαλοεπιχειρηματίου Samuel Ward, πατρὸς τῆς συζύγου

τοῦ Ἀμερικανοῦ φιλέλληνος καὶ ἀγωνιστοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Samuel Griedley Howe. Αἱ φιλικαὶ σχέσεις τῶν οἰκογενειῶν Astor καὶ Ward ἐπεσφραγίσθησαν κατόπιν καὶ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν, τοῦ υἱοῦ τοῦ τελευταίου Σαμουήλ Ward τοῦ νεωτέρου νυμφευθέντος τὴν ἑγγονὴν τοῦ Astor. Εἰς τὸν ἐν Ν. Ὑόρκῃ ἀρχοντικὸν οἶκον τοῦ Ward, ἤυρε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιθάλψιν καὶ ἓνα Ἑλληνόπουλο ἐκ Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον εἶχε χάσει τὸν πατέρα του εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ περὶ τοῦ ὁποῦ ἐδημοσιεύσαμεν σχετικὴν διατριβὴν εἰς τὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Θεσπικῆ 1934 σ. 161 κ. ἔξ.

15. Βλ. «Annual Report of the Trustees of the Astor Library made to the Legislature January 26, 1854» Albany 1854 σελ. 26.

16. Βλ. Harry Miller Lydenberg «History

of the New York Public Library» New York 1923 σελ. 39. Ὁ κατάλογος οὗτος ἐτυπώθη τμηματικῶς, ἦτοι οἱ δύο πρῶτοι τόμοι (γράμμ. Α—L) τῷ 1857, ὁ τρίτος (γράμμ. Μ—Ρ) τῷ 1859 καὶ ὁ τέταρτος (γράμμ. Q—Z) τῷ 1861.

17. Βλ. «Catalogue or Alphabetical Index of the Astor Library» New York 1859 σ. 1101.

18. Εἰς ταῦτα δὲν περιλαμβάνονται τὰ 39 τμήματα τῆς Βιβλιοθήκης Brooklyn καὶ τὰ 46 τοιαῦτα τῆς Βιβλιοθήκης Queens, ἅτινα λειτουργοῦν χωριστά, μολονότι τὰ δύο ταῦτα διαμερίσματα ὑπάγονται εἰς τὸν Δῆμον τῆς Νέας Ὑόρκης.

19. Βλ. «New York Public Library Report for 1948-1949» σελ. 33. Πρὸς καὶ σχετικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κύριον ἄρθρον τῆς ἐφημερίδος «New York Times», φύλλον 21ης Φεβρ. 1950 σελ. 24 στήλη β'.

SALVATORE QUASIMODO

ΧΡΩΜΑ ΒΡΟΧΗΣ ΚΑΙ ΣΙΔΕΡΟΥ

*Ἐλεγεσ : θάνατος, σιωπὴ, μοναξιά,
σὰν ἀγάπη, ζωὴ. Λόγια
τῶν πρόσκαιρων εἰκόνων.
Κι' ὁ ἄνεμος σηκώθηκε λαφρὸς κάθε πρωί,
κι' ὁ χρόνος χρῶμα βροχῆς καὶ σίδηρου
πέρασε πάνω στὶς πέτρες,
πάνω στὸ κλειστό μας βούισμα καταραμένων.
Ἄκόμα ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀπόμακρη.
Καὶ πὲς μου, ἄνθρωπε σπασμένε στὸ σταυρό σου,
κι' ἐσύ, μὲ τὰ χέρια τὰ βαρεμένα ἀπὸ αἷμα,
πῶς ν' ἀπαντήσω σ' αὐτοὺς ποὺ ρωτᾶνε ;
τώρα, τώρα : πρὶν ἄλλη σιωπὴ
μπεῖ στὰ μάτια, πρὶν ἄλλος ἄνεμος
σηκωθεί κι' ἄλλη σκουριὰ ἀνθήσει.*

Μετάφραση ἀπὸ τὰ ἰταλικά ΜΑΡΙΟΥ ΒΙΤΤΗ

Σημείωμα.—Ὁ μεσημβρινὸς Ἰταλὸς Salvatore Quasimodo φανερώθηκε σὺν ἐρμητικὸς ποιητὴς ξεκινώντας ἀπὸ τ' ἀχνάρια τοῦ Ungaretti. Ἡ ἔντονη ἐσωτερικὴ ζωὴ κι' ἡ ἀγωνία τοῦ λόγου διατυπώθηκαν ἀπ' αὐτὸν πρωτότυπα, μὲ μιὰν ἀναμφίβολη κατάκτηση τῶν ἐκφραστικῶν μέσων τῆς ἰταλικῆς γλώσσας. Τὸ «Giorno dopo giorno» εἶναι ἡ συλλογὴ ποὺ τὸν ἐτοποθέτησε ἀνάμεσα στοὺς πέντε-δέκα ἐπιβλητικὸς ποιητὲς τῆς σύγχρονης Ἰταλίας. Ἡ ἐπιδίωξη τοῦ παρθένου λόγου, συνδυασμένου βαθύτατα μὲ τὴ μουσικότητα τοῦ στίχου, τοῦ ἔδωσε ἐκείνη τὴ λυγερὴ ἄνεση, ποὺ τὸν συνόδεψε καὶ στὶς μεταφράσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων λυρικῶν καὶ ποὺ τώρα τελευταῖα τοῦ ἐπέτρεψε νὰ χειριστεῖ μιὰν ἐκφραση ἀναλυτικὴ δίχως νὰ ζημιωθοῦν ἡ ἀκεραιότητα τοῦ λόγου καὶ ἡ λυρικὴ ἔνταση. Στὰ καινούργια τοῦτα ποιήματα μὲ πονεμένο λυρισμό, μᾶς δίνει ἓνα μήνυμα ἀγάπης κι' ἐγκαρτέρησης. Τὸ «Χρῶμα βροχῆς καὶ σίδηρου» εἶναι ἀπὸ τὴ συλλογὴ «La vita non è sogno» (1949).

M. B.